

## S z o m o r ú r i p o r t

A vasúti síneken túl, a „gödörökben“ — így nevezzük a községnek ezt a részét — két kis különálló falucska van. Az egyik körülbelül félkilométernyire van a vasutól, a másik meg közvetlenül a sínek tövében fekszik. E falucsák lakói a község legszegényebb emberei, akik csak hosszú évek koplalása és keserves robotja árán jutottak hozzá, hogy fölépíthessék szegényes házaikat. Tizenöt évvel ezelőtt kezdte a község ezt a földet fölparcellázni és kiosztani az építeni szándékozóknek. Akkor egészen száraz volt a föld, talajviznek nyoma sem volt. Hétévre rá, amikor már beépítették a kiosztott házhelyeket, tört föl először a talajvíz. Először csak gyöngén mutatkozott; később minden évben szaporodott. Az idén pedig még eddig nem tapasztalt erővel jelentkezett a talajvíz. A vályogból rakott és vertfalakat a vadvizek árja teljesen eláztatta s a házak egymásután dőltek össze. Az utcákat és kerteket is ellepte a víz. Sok helyen a szobákban is lefektetett szál deszkákon, meg téglakon járnak. Akinek van pénze téglára, az megpróbálja alárakni a falat, de már ez sem ér sokat, mert akkor a háznak a nehezebbik része lesüllyed a puha sárga talajba s úgy dől össze. A két faluban alig van ház, amelyben veszélyes ne volna a tartózkodás.

Egyik hétköznapi, borús, esős délután, amikor legjobban jött föl a víz, fölünk öt házzal arrébb lakó szomszédasszonyunk — özvegy napszámosasszony — szaladt át hozzánk sikoltozva. Menjünk, segítsünk neki megtámasztani a háza falát, mert le akar dőlni. Sietve kapkodtuk a kabátunkat s szaladtunk az öregasszony után. De már későn értünk oda. Rettenetes robajjal szemükláltára dőlt össze az épület. Az öregasszony jajgatva szaladgált a romok körül, sikongva tépdeste öszülő haját.

Mintha minden természeti erő összeesküdött volna az öregasszony ellen, az eső is megeredt. Mi a romok alatt maradt holmit akartuk menteni, de ő szikrázó szemmel elébünk állt.

— Nem! Hagyják! — kiáltott ránk dühödt eszelőséggel. Nem baj, hadd vessen minden, most már úgyis mindegy, csak annyi maradjon hogy egy koldústarisznyát készíthessek! . . .

Mégis nekiláttunk a fontosabb dolgok megmentésének míg az öregasszony tovább hadart:

— Az uram halála után huszonötévig dolgoztam éjt-nappalt egybevéve. Tüstem a nagyságos urak és asszonyok válogatott górombaságait. Sokszor köllött megalázkodnom, megtagadnom az igazamat, sokszor töltöttem heteket a mosóteknő mellett, alig aludva egy-két órát. Verejtékezve kuporgattam össze a dinárokot, hogy fölépíthessem magamnak ezt a rongyos viskót. Azt akartam, hogy öreg koromra ne kölljön más házám, más nyakán élnem. Huszonötévi keserves munka után teljesült a vágyam, fölépült a ház . . . A pénzcsekém mind elment az építkezésre. De újból neki fogtam a munkának, gondoltam, most már van miért. — Az öregasszony térdig fölhúzta a szoknyáját. — Nézzék a lábam! Milyen dagadt és visszeres, már alig bírok menni. Az orvos többször eltiltott a mun-

kától, de én mentem, dolgoztam, robotoltam, és mégis . . . Itt van . . . Hová jutottam . . . A házam összedőlt, koldussá lettem. Huszonöt-  
évig kellett dolgoznom, hogy most a rongyaimból koldústarisz-  
nyát varrhassek magamnak és méhessek házról-házra . . . Nem!  
Nem dolgozok többet! Nem leszek senkinek a tányérmosója! A kap-  
cája! Inkább koldulok! Jobb lett volna mindjárt avval kezdeni! . . .

Leborult a sáros romokra és úgy zókogott vigasztalhatatlanul. A  
szomszédja alig tudta betuszkolni az öregasszonyt a belső szobá-  
jukba, ahol a felesége vigasztalta és biztatta, hogy náluk jóideig el-  
maradhat. Mi tovább dolgoztuk szótlanul a lim-lom összeszedésén és  
kiszedtük a használható épületanyagot a romok alól.

Másnap egy rokonom háza dőlt össze a másik faluban. Amikor  
meghallottam gyorsan elszettem hozzá, hogy a segítségére legyek.  
Mire kiértem, már a válykokat pucolták és rakták egymásra, a  
vikliket meg a szomszéd falához támasztották egymásmellé, sorjában.  
Öt gyerek — kicsi nagy — segített az apjának a romlás eltakarí-  
tásában. Az asszonyt sehohsem láttuk. Belebetegedett a szerencsétlen-  
ségbe. Nem is csoda, a házat rengeteg koplalás és nélkülözés árán  
tudták fölépíteni. Míg fiatalok voltak, a sok gyerek miatt nem me-  
hettek semmire, később, amikor már egyszer összejött a pénz, az  
asszony betegedett meg. A megtakarított összeg elment a patikára.  
De nem csüggedtek, nagy erőfeszítéssel ujrakezdtek és három év  
előtt felépítették a házat. Most romokban fekszik a sokévi verejték  
észeskeveredett az elázott földdel. Sár lett belőle.

. . . Estig dolgoztunk. Aznap délután még három ház dőlt le.

Este szomorúan ballagtam hazafelé. Egész házsorok dőltek ösz-  
sze. Az utcák tele vannak vályogdarabokkal és a tetőkről leomlott  
náddal. Az emberek hurokolodnak. Ki a szomszédjához, ki a ro-  
konához vagy ismerősehez. Egylovas parasztkocsik hordják a sze-  
rencsétlenül jártak bútorait. Sokan szívesen is mennek, csakhogy ne  
lássák a szerencsétlenség nyomait, a szenvedéseket. Fölnőtt férfiak  
sírnak fájdalomukban, mint a gyerek. Hontalanná vált gyerekek  
csatangolnak bámészkodva a leomlott uccasorok között, mutogat-  
ják egymásnak, hogy melyik volt a házuk. A falut környező legelőt  
is már teljesen ellepte a víz, alig lehet a városba eljutni. Messziről  
úgy néz ki a falunk, mint egy lerombolt földvár.

Egy ledőlt ház előtt, az udvarban szétdobált holmik között is is-  
merős arcot láttam. Bementem hozzá. Rámnézett, rég nem láttuk  
egymást.

— A tied is . . . ? — kérdeztem.

— Az enyém is. — Bólintott szomorúan.

Gyerekkori cimborák vagyunk, együtt jártunk iskolába. Szinte  
gyerekkorban nősült, egy kislánya is van. Az apja még a háború-  
ban tűnt el. Édesanyjának volt valami kis öröksége. Ebből építet-  
ték a házat. Édesanyjuk is itt lakott náluk. Most földél nélkül ma-  
radtak. Pár szói kérdeztem a szerencsétlenség felől, majd elköszön-  
tem tőlük.

A házak előtt személyvonat robog el. Az utasok az ablakon kir-

hajolva nézik a romokat. Arcukon nem látszik tisztán a megdöbbenés, mert gyorsan tovatűnnek.

Az újjalu lakói letekvéskor éppúgy, mint ébredéskor a kuta-  
kat nézik. Most egy téglát jött föl a víz. Most meg háromat. Így  
számolgatják aggodó arccal a víz emelkedését. A házak áznak s  
dőlnék össze egymásután. Az utcák pedig megtelnek sírással, pa-  
naskodással. A víz meg csak jön, jön, jön . . .

(Staribecej, 1941 március)

Lengyel István

## Küzdelem a tuberkulózis ellen

Davos neve ragyog tűndöklő magasságban, a tüdővész regé-  
nyes pompájával, az örök hó és jég övében, elérhetetlenül, halvány  
és halk fényben, csaknem az utópia határán, valószínűtlenül és vá-  
lósággal már a regényszerűség Varázshegyén. Fájón és féltékenyen  
élünk a valóság völgyében, távol a varázshegyek szikrázó, hős és  
balzsamos napjától, a mélyben, az élet homályosabb oldalán, távol  
a davosi hótól és légtől, távol Engadin csábos, virágos völgyétől,  
akár a bünösök, akiket egy szigorú angyal minden kertből kiűzött.  
Davosok és Engadinok emelkednek, mint mesékben az Üveghegy,  
sikoshátú üvegfalú, járhatatlan üveghegy, ahova csak az elérhetet-  
len kívánságok madarai járnak álmodni; Davosok és Engadinok  
élnek és hogy élhetnek, olyan kezek munkáiból élhetnek, amelyek a  
völgyek és szurdokok elkínzott, elhagyott kövei között pusztulnak,  
kallódnak, halódnak.

Holott, ha más nem, legalább a davosi betegség, a tüdőbaj, a  
„tbc.“ oly egyenrangú ellenfélként bánik el velem és veled, mintha  
egy ismertlen planétáról szállna le, puha és fekete szárnyakon, a  
pusztító sötét rém, olyan égi testről, ahol már minden kiegyenlítő-  
dött s mintha nem volnának osztálykedvezmények még a tuberkuló-  
zis lázas és légies útjain is.

A tébécé . . .

Nem is davosi betegség, nem. Hanem: népkór ez. A nép jól is-  
meri a halálrózsákat a fakó arcon, a csillogó szemet, az arcnak és  
mellkasnak ezt az aszályát, az aszkór mérgét, amely lassan öl és  
biztosan. A nép a hektikát ismeri és a vörös nyulat, a vért, ami  
csomósan, lassan jön fel a tüdőből és megtelik vele a száj és köpni  
kell, köpni sűrűn, undorral, félelemmel, reménytelenül.

Nem, nem, már nem reménytelenül. Reménnyel kell köpni a  
vért, ezt a különös folyadékot. Különös folyadék a vér, mondta haj-  
dan egy nagy költő. Különös, igen, de az a különös, hogy a vér  
nem akar a szónak és fogalomnak titkos jelentésű és jelképes ér-  
telmében „vér“ -ré válni, megsűrűsödni, frissült erővel és indulattal,  
hévvel és olvasztó, forró hővel gátat és hegyet emelni: feljutni a  
völgyből a davosi varázshegyre! Meghódítani az üveghegyet.

Hiszen a Varázshegy létezik, él és vár, csak el kell foglalni, de  
az ember vére még gyér és gyenge. Hanem a remény már gyúl a  
szemekben és tágul a beteg és fájó tüdő, ha az álmodozások, utó-  
piák varázshegyei mögül látja az ember feltűnni a valóságnak vas-